

Vergaderjaar 2016–2017

34 550 X

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2017

Nr. 100

BRIEF VAN DE MINISTER VAN DEFENSIE

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 22 juni 2017

Tijdens het algemeen overleg Personeel op 22 februari 2017 (Kamerstuk 34 550 X, nr. 82) heb ik toegezegd uw Kamer voor het zomerreces te informeren over de stand van zaken van het dossier chroomhoudende verf¹ bij Defensie. In deze brief ga ik in op de ontwikkelingen sinds de vorige rapportage (Kamerstuk 34 550 X, nr. 67), waaronder de voortgang en uitbreiding van het onderzoek van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), de stand van zaken van de meldingen en de coulanceregeling, inclusief bezwaarschriften en de arbocatalogi. Tevens doe ik in deze brief de toezegging over de beschikbaarheid van persoonlijke beschermingsmiddelen gestand.

Voortgang RIVM-onderzoek

Het RIVM heeft laten weten dat de voortgang van het onderzoek naar chroom-6 zes maanden vertraging oploopt ten opzichte van de planning zoals gemeld in mijn brief van 25 januari jl. (Kamerstuk 34 550 X, nr. 67) Deze vertraging komt onder meer door het omvangrijke aantal documenten dat zowel Defensie als derden bij het RIVM hebben aangeboden voor analyse. Daarnaast heeft het RIVM besloten om na consultatie en advies van de expertgroep (groep deskundigen voor inhoudelijke toetsing) de onderzoeksmethode aan te passen. Zo komen er interviews in plaats van vragenlijsten. Het verwerken van de interviews neemt meer tijd in beslag dan was voorzien.

TNO heeft voor werkpakket 7.1 twee onderzoeken uitgevoerd waarmee antwoord wordt gegeven op de volgende onderzoeksvragen: «Kan een medisch onderzoek uitwijzen of een bepaald effect op de gezondheid gerelateerd is aan chroom-6?» en «Is blootstelling aan chroom-6 meetbaar in het lichaam?». De beantwoording van de eerste vraag voegt geen

¹ Waar in deze brief wordt gesproken over chroomhoudende verf, wordt verf met een bestanddeel chroom-6 bedoeld.

nieuwe feiten toe aan het onderzoeksresultaat van werkpakket 5.1, waarvan de brochure onlangs is gepubliceerd, maar bevestigt wel het resultaat. U bent over deze resultaten geïnformeerd in mijn brief van 27 maart 2017 (Kamerstuk 34 550 X, nr. 83). Het RIVM heeft laten weten de onderzoeksresultaten op zijn website te zullen publiceren.

De rapportage met betrekking tot de tweede vraag wordt op dit moment voltooid. De verwachting is dat het resultaat grotendeels overeenkomt met eerder gecommuniceerde informatie over de aantoonbaarheid van chroom-6 in het lichaam (werkpakket 3). De bekendmaking van dit resultaat wordt daarom door het RIVM betrokken bij de communicatie over de beantwoording van de vraag naar blootstelling en de risico's daarbij.

De nog te verwachten onderzoeksresultaten van werkpakket 4 (blootstelling), werkpakket 5 (gezondheidseffecten) en werkpakket 6 (risicobeoordelingen) zullen in samenhang worden beschouwd. Door de beantwoording van deze vragen wordt in feite de hoofdvraag beantwoord (wat was de blootstelling en het extra gezondheidsrisico?). Een geactualiseerd overzicht van de voortgang per werkpakket is als bijlage bij deze brief gevoegd.

Uitbreiding RIVM-onderzoek naar CARC

In het verlengde van het onderzoek naar de blootstelling aan chroomhoudende verf, onderzoekt het RIVM op verzoek van het Ministerie van Defensie wat de mogelijke effecten op de gezondheid van (oud-)medewerkers kunnen zijn na de blootstelling aan *Chemical Agent Resistant Coating* (CARC). Het verfproduct CARC is een sterke en ondoorlaatbare topcoating die er onder andere voor zorgt dat voertuigen bestand zijn tegen strijdgassen. Daarnaast maakt het de voertuigen bestand tegen ontsmettingsmiddelen die gebruikt worden om restanten van strijdgassen te verwijderen. In voorbereidend onderzoek is zoveel mogelijk in kaart gebracht welke stoffen de CARC-producten bevatten die zijn gebruikt op de POMS-locaties. Van deze stoffen is bepaald welke het grootste gezondheidsrisico kunnen hebben gevormd bij blootstelling aan CARC. Het onderzoek zal zich vooral op deze stoffen richten. De voorbereidingen voor dit onderzoek liggen op schema.

Meldingen, coulanceregeling en bezwaarschriften

Er hebben zich bij het meldpunt van het Centrum Arbeidsverhoudingen voor Overheidspersoneel (CAOP) sinds januari 2017 geen nieuwe personen geregistreerd. Tot dusver hebben 2.567 (oud-)medewerkers zich laten registreren.

Tot 22 mei jl. hebben 760 (oud-)medewerkers een beroep gedaan op de coulanceregeling. Daarvan zijn 279 verzoeken toegekend en uitgekeerd. Er zijn nog zestien aanvragen in behandeling. Er zijn 474 aanvragen afgewezen omdat deze niet voldeden aan de voorwaarden op het gebied van de aandoening, de functie of de duur van de blootstelling. In zes gevallen wordt nader onderzoek verricht. Eén aanvraag is ingetrokken. Er zijn 153 bezwaren tegen de afwijzingen ingediend, waarvan er 69 (gedeeltelijk) gegrond, 62 ongegrond en acht niet-ontvankelijk zijn verklaard. Zeven bezwaren zijn ingetrokken en er zijn nog zeven bezwaren in behandeling. Bij de rechtbank zijn elf beroepschriften ingediend, waarvan er drie weer zijn ingetrokken. De rechtbank heeft tot nu toe geen uitspraak gedaan naar aanleiding van een beroepsschrift.

Verlaging grenswaarde chroom-6 per 1 maart 2017

In mijn vorige brief van 25 januari jl. (Kamerstuk 34 550 X, nr. 67) heb ik toegezegd u nader te informeren over de maatregelen naar aanleiding van de verlaging van de wettelijke grenswaarde chroom-6. Een projectteam heeft een plan van aanpak «Implementatie verlaagde grenswaarde chroom-6 bij Defensie» opgesteld. Defensie heeft dit plan in overleg met de Inspectie SZW opgesteld en heeft de uitvoering inmiddels ter hand genomen. De inspectie ziet hierop toe.

Arbocatalogi gevaarlijke stoffen en chroom-6

Ter uitvoering van de aanbevelingen uit de *Quick Scan* chroom-6 heeft Defensie een arbocatalogus chroom-6 én een arbocatalogus gevaarlijke stoffen opgesteld. De arbocatalogus gevaarlijke stoffen beschrijft de algemene maatregelen die Defensie neemt om de risico's van het werken met gevaarlijke stoffen te beheersen. De arbocatalogus is een beleidskader voor het opzetten van een gezonde en veilige bedrijfsvoering en is van toepassing op de gehele defensieorganisatie (inclusief oefeningen en operaties). Met deze beheersmaatregelen geeft Defensie gevolg aan de wettelijke eisen bij de blootstelling aan gevaarlijke stoffen. Ook geeft deze arbocatalogus antwoord op de vraag wie waarvoor verantwoordelijk is.

Beide arbocatalogi zijn voorlopig vastgesteld als beleidskader. Door de opschorting van het georganiseerd overleg met de defensievakbonden was het niet mogelijk formele overeenstemming tussen werkgever en werknemers te bereiken. Dit is nodig om na toetsing van de Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid de status van vastgestelde arbocatalogus te kunnen verkrijgen.

Beschikbaarheid persoonlijke beschermingsmiddelen

In het rapport van de defensievakbonden dat is uitgebracht na een enquête onder het defensiepersoneel staat dat gemiddeld één op de acht respondenten vindt dat bij het werken met gevaarlijke stoffen onvoldoende beschermingsmiddelen aanwezig zijn.

Naar aanleiding van mijn toezegging in het algemeen overleg Personeel van 22 februari jl. (Kamerstuk 34 550 X, nr. 82) heb ik laten nagaan of er knelpunten zijn in de beschikbaarheid van persoonlijke beschermingsmiddelen voor gevaarlijke stoffen. Zowel uit een inventarisatie van de defensieonderdelen als uit onderzoek van de Auditdienst Rijk zijn geen structurele knelpunten naar voren gekomen. Wel wordt bij persoonlijke beschermingsmiddelen, die niet tot het standaardassortiment behoren, de levertijd soms als lang ervaren. Dit najaar start de aanbesteding voor een nieuw contract voor persoonlijke beschermingsmiddelen dat in november 2017 zal ingaan. Hierin wordt meer nadruk gelegd op flexibiliteit, wat een snellere levertijd moet bevorderen.

Detectiepen

Sinds eind november 2016 gebruiken defensiemedewerkers een detectiepen of «*chromate checker*». Met deze pen kunnen zij snel een test uitvoeren en bepalen of een verflaag chroom-6 bevat. De distributie van deze pennen verloopt goed. Het kunnen herkennen en ook registreren van chroom-6 leidt tot een betere beheersing van de risico's en een directe aanpak bij de bron.

Ten slotte

De eerstvolgende brief is voorzien in januari 2018. Indien zich voor die tijd nieuwe ontwikkelingen voordoen, zal ik uw Kamer daarover informeren.

De Minister van Defensie,
J.A. Hennis-Plasschaert

Overzicht voortgang RIVM-onderzoek, behorende bij brief stand van zaken chroomhoudende verf, juni 2017

Werkpakket (WP)	Stand van zaken	Verwacht communicatiemoment naar (oud-)medewerkers
WP1: Algehele coördinatie	Doorlopend	n.v.t.
WP2: Communicatie	Doorlopend	Doorlopend
WP3: Algemene vragen over chroom-6	Vragen zijn beantwoord	Reeds geïnformeerd
WP4: Blootstelling aan chroom-6	Archiefdocumentenonderzoek voltooid. In augustus en september 2016 zijn gesprekken met (oud-)medewerkers per POMS-locatie gevoerd. Het werkpakket zal naar verwachting najaar 2017 zijn voltooid.	In samenhang met resultaten WP5 en WP6 eind 2017
WP5.1: Wetenschappelijk literatuuronderzoek gezondheidseffecten chroom-6	RIVM-brochure is verzonden en gepubliceerd. Wetenschappelijke rapportage volgt nog. Het werkpakket zal naar verwachting eind 2017 zijn voltooid.	(Oud-)medewerkers reeds geïnformeerd
WP5.2: Inventarisatie gezondheidsaandoeningen onder (oud-)medewerkers	Uit inventarisatie blijkt dat het gelet op de huidige kennis onduidelijk is of dit onderzoek praktisch uitvoerbaar is. Na voltooiing van WP6 is hier meer over te zeggen.	
WP6: Risicobeoordeling (groepsniveau)	Risicobeoordeling is gestart en zal worden voltooid in samenhang met WP4.	In samenhang met resultaten WP4 eind 2017
WP7.1: Algemene vragen medische testen/onderzoek	Literatuuronderzoek voltooid. Twee onderzoeksvragen: 1. «Kan een medisch onderzoek uitwijzen of een bepaald effect op de gezondheid gerelateerd is aan chroom-6?», 2. «Is blootstelling aan chroom-6 meetbaar in het lichaam?».	Vraag 1: geen aparte communicatie Vraag 2: in samenhang met resultaten WP4 en WP6 eind 2017
WP7.2: Medische zorg voor (oud-)medewerkers	Archiefdocumentenonderzoek voltooid. Gesprekken met (oud-) medewerkers zijn voltooid. Het verwerken van de interviews neemt meer tijd in beslag dan voorzien. Voltooiing voorzien na de zomer 2017.	Voor eind 2017
WP8.1: Normen/recht op bescherming algemeen	(wetenschappelijk) literatuuronderzoek in volle gang	Voor eind 2017
WP8.2: Normen/recht op bescherming Defensie situatie	Archiefdocumentenonderzoek voltooid. Gesprekken met (oud-) medewerkers zijn gestart. Het verwerken van de interviews neemt meer tijd in beslag dan voorzien. Voltooiing voorzien na de zomer 2017.	Voor eind 2017
WP9: Aansprakelijkheid/juridische vragen	Literatuuronderzoek wordt momenteel voltooid.	Zomer 2017